

Написано от Драгомир Иванов
Вторник, 15 Ноември 2011 18:08

През ноември 1989 г. събитията в Германската демократична република (ГДР) поставят началото на срутването на източноевропейските режими. Милиони зрители виждат по телевизията как пада смятаната за вечна Берлинска стена. Тълпите източногерманци, шурмували граничните пунктове с ФРГ, прегръдките между разделените сънародници, откъсващите се парчета от зида, трабантите, посрещани с овации... Всичко това шокира и едновременно вдъхновява жителите на Източна Европа. След кадрите с разбитата Стена рухването на целия Източен блок вече е въпрос на време.

По повод 22-годишнина от падането на Стената сайтът **Държавна сигурност.com** ви предлага речта на

[германския пълномощник за документите на ЩАЗИ, Роланд Ян](#)

. Той е първият шеф на службата, който е лежал в затвора и пряко е изпитал на гърба си комунистическия терор. Роден е през 1953 г. в Йена, Тюрингия. Изключен е от университета заради критики към режима. Организира публични демонстрации, заради които през 1982 г. е вкаран в ареста на ЩАЗИ. Осъден е на година и 10 месеца затвор, но след протести на Запад е освободен предсрочно.

Ян не мирясва и се включва в опозиционната група *Friedensgemeinschaft Jena*. През лятото на 1983 г. властите му отнемат гражданството и го натоварват на влак за ФРГ. В Западен Берлин организира мрежа за подпомагане на съпротивата в ГДР и работи като журналист. През януари 2011 г. беше избран за шеф на институцията с близо 1800 служители, която поддържа и проучва огромния документален масив на ЩАЗИ.

Речта на Ян е произнесена на 11 ноември 2011 г. пред местния парламент (Ландтага) на провинция Тюрингия в град Ерфурт. Присъстват депутати, общественици, ученици. В

Написано от Драгомир Иванов
Вторник, 15 Ноември 2011 18:08

увода Ян отдава почит на покойния правозащитник и писател Юрген Фукс, чиято съпруга Лило е в залата.

Скъпа Лило Фукс,
уважаема госпожо председател на Ландтага,
уважаеми депутати,
скъпи ученици от гимназия "Хайнрих Ман",
уважаеми дами и господа!

На вас сега мога да призная. Пред вас стои член на "Бандата на Фукс". Толкова побъркани бяха в ЩАЗИ и толкова страховита критиката и анализите на Юрген Фукс, че приятелският му кръг бе наречен "Бандата на Фукс". Вражески подстрекатели, врагове на ГДР - сякаш ни ругаеха. При това ние не искахме нищо друго, освен да живеем, сами определяйки съдбата си, в нашата родина Тюрингия.

Книгата на Юрген "Протоколи от разпит" за преживяванията му в затвора на ЩАЗИ ми даде силата да издържа, когато и аз лежах в килиите на тайната полиция.

Неговите текстове помогнаха на мнозина политзатворници да оцелеят. Както никой друг Юрген Фукс анализира методите на ЩАЗИ.

Психологическите методи, които трябва да прекършат свободната воля на човека. Всичко това в служба на идеология, която не може да понесе, че хората искат да живеят по самоопределяне.

Юрген Фукс беше просветител. Не се остави да бъде надвит - нито от оклеветяването, нито от сплашването. Не се задоволи и с неправдата в ГДР, не се отказа, въпреки че

Написано от Драгомир Иванов
Вторник, 15 Ноември 2011 18:08

мнозина повече не искаха да слушат за нея.

И накрая се оказа прав. Стената падна. Оттогава минаха вече 22 години.

Тази годишнина е добър повод да разкрием какво означаваша Стената, бодливата тел и заповедта за стрелба (по бегълците - бел. прев.). И какво значеше за хората да живеят в диктатура зад Стената.

Между нагаждането и несъгласието

Живот в несвобода, живот между нагаждането и несъгласието. Не бива да се забравя, че по тази граница хора бяха застрелвани, само защото искаха да живеят в свобода. И тази накърняваща човешкото достойнство граница беше разкъсана от смелостта на гражданите на ГДР, от тяхната мирна революция.

Всеки от нас пази чисто лични спомени от живота със Стената и падането ѝ. За мен Стената означаваше преди всичко дълга и болезнена раздяла от родината, от семейството и приятелите ми. Но си спомням и радостта, когато се прегърнахме след отварянето на границата. Точно преди 22 години, на 11 ноември 1989 г. за първи път се върнах в родната си къща в Йена.

Шест години по-рано, през юни 1983 г., ЩАЗИ насилствено ме изсели от родината. Под измислен претекст ме извикаха тогава в жилищната служба в Йена, където другарите от градския съвет ми съобщиха, че незабавно ми се отнема гражданството и ще бъда изгонен от ГДР. Транспортирането повериха на милицията и на мъжете от ЩАЗИ. По риза и панталон, окован във вериги, бях отведен до граничната гара Пробсцела.

През главата ми минаха всякакви мисли:
Та аз въобще не исках за заминавам!
Просто не могат да направят това с мене!
Какво ще се случи с родителите ми?

Написано от Драгомир Иванов
Вторник, 15 Ноември 2011 18:08

Заобиколен от орда служители на ЩАЗИ, исках непременно да узная едно: защо ме отвеждат от родината против волята ми, като някаква товарна пратка? Запитах милиционера, който ме пазеше: "Какво бихте казали, ако това се случи със сина ви?". Отговор не получих, вместо това той още повече затегна веригите. Можех само да изкрещя. Никога не забравих този момент. Двама мъже в екстремна ситуация. Исках да разбера какво мисли човекът, който ми го причинява, и дали все още може да изпитва бащински чувства.

На апелът към неговата човечност само го втвърди. Стана още по-непроницаем. Не искаше да се изправи пред отговорността за деянието си, да не покаже слабост. Не искаше да мисли, че причинява някому неправда.

Какво ставаше в главата му?
Защо го направи?
Защо участва във всичко това?

Да се включиш или да откажеш, да се нагодиш или да възразиш? Повечето от нас в ГДР почти всекидневно се изправяха пред тия въпроси. Спомням си ноември 1976 г. Бях студент по икономика в университета "Фридрих Шилер" в Йена. В семинара по научен комунизъм изразих критика към отнемането на гражданството и изгонването на поета-певец Волф Бирман. Не знаех, че семинарният ръководител е нещатен сътрудник на ЩАЗИ.

Той написа донос. Последствията бяха, че започнаха да ме преследват - а гонката беше организирана от функционери на ГЕСП и ЩАЗИ. Ръководството на университета реши да ме изключи заради "грубо нарушаване на учебната дисциплина". А за да изглежда актът демократичен, беше насрочено гласуване в семинарната група.

Вечерта преди гласуването бях на кръчма с приятелите от семинара. Пихме бира и

Написано от Драгомир Иванов
Вторник, 15 Ноември 2011 18:08

дискутирахме. Те ме потупваха по рамото и казваха: "Роланд, спокойно. Роланд, ние сме с теб". На следващия ден, няма и 20 часа по-късно, беше гласуването. Резултатът: 13 на 1 против мен. Краят на моето следване беше подпечатан.

Един по един колегите дойдоха при мен. "Трябва да разбереш, Роланд, жена ми е бременна с второто ни дете. Не мога да рискувам", каза един. "Съжалявам, но баща ми заема важна позиция. Не мога да му навредя", рече друг.

Обяснения. Извъртания. Оправдания.

Разбирах ги всичките, защото знаех за какво става дума. Години наред аз също се напасвах в много ситуации към нормите на комунистическата държава. Аз също бях понякога колелце в механизма на диктатурата. "Бъдете готови - Винаги готови!", поздравявах и аз учителите, когато бях в пионерската организация "Ернст Телман".

Колелце в механизма на диктатурата

Спомням си, че на 1 май 1968 г. марширувах като осмокласник със синята блузка на комсомола (Свободната германска младеж) покрай трибуната на Окръжното ръководство на ГЕСП в Йена. Въобще не се замислях за или против съм. Военната служба също беше задължителна и аз я отбих във военизираните полицейски отряди в Рудолщат. Не доброволно, но все пак бях там.

Етапи от живота на типично дете в ГДР, движещо се по предначертани коловози. Искан да съм част от това, да не бъда изолиран. Искан да водя щастлив живот в училище и в семейството си. И се съобразявах със скъпите ми хора, например баща ми. Той беше инженер в завода за оптика "Карл Цайс" в Йена и участваше в създаването на камерата, с която Зигмунд Йен, таченият източногермански космонавт, излетя в космоса.

Баща ми често даваше да разбере, че има проблеми в работата, когато аз роптаех и

Написано от Драгомир Иванов
Вторник, 15 Ноември 2011 18:08

възразявах в училище или по-късно в университета. Той се е реализирал професионално само благодарение на ръцете и уменията си, без членство в партията. И не би трябвало да му вредя, само заради малко парче свобода. В крайна сметка опираше до щастието на цялото семейство.

И аз понякога си държах устата затворена, вместо гласно да изразявам мнение. Да се нагодя или да възразя. Почти всеки ден трябваше да решавам. Да протворечиш, да кажеш "не" никак не беше лесно в ГДР. Не можеш да пресметнеш последствията за теб самия, за семейството ти. Произвол, преследване на рода, системата на страха. Не можеш лесно да им избягаш, дори да си млад и бунтовнически настроен.

Краят на малодушието

Нужни бяха поводи, понякога необичайни случки, за да изгубиш страха си. Юрген Фукс го нарече "края на малодушието". Моето малодушие свърши, когато приятелят ми Матиас Домашк от Йена умря през април 1981 г. при разпит в ареста на ЩАЗИ. Тъкмо беше навършил 23. Смъртта на "Мац", както го наричехме, беше сплашване и подтик едновременно.

Моето средство срещу страха стана принципът - да не правя повече никакви фалшиви компромиси. Помогна ми и това, че през онази година баща ми се пенсионира по инвалидност. Вече няха чувството, че трябва да се съобразявам с професионалната му позиция.

Акциите ми станаха по-смели. Вече казвах мнението си не само в дискусии зад залостени врати, но и на улицата, с публични демонстрации. През септември 1982 г. ЩАЗИ ме прибра. След месеци в единична килия бях на ръба на срива. Разпитващите ме заплашваха, че няколко години няма да видя тригодишната си дъщеря. И после ми показваха нейни снимки, а сълзите ми потичаха. Това забавляваше следователите от ЩАЗИ.

Страхът от родово преследване също се превърна в реалност. Тъй като синът му критикува държавата и е тикнат в затвора, баща ми бе лишен от делото на живота си. А

Написано от Драгомир Иванов
Вторник, 15 Ноември 2011 18:08

животът му бе футболът. Като ръководител на младежката школа той със сърце и душа изгради футболния клуб "Карл Цайс". Това заместваше разбитата му мечта да стане футболист - мечта, прекършена, когато загубил крака си през войната. За заслугите си беше обявен за почетен член номер 1, но заради мен хладнокръвно бе изхвърлен от клуба.

За желанието ми да взема късче свобода трябваше да платят и други. Тогава се запитах дали наистина пътят ми на открито несъгласие е верният. Но извадих късмет.

Публичните протести на Изток и Запад доведоха до предсрочното ми освобождаване и ми вдъхнаха кураж и сила. Не знам какъв би бил изходът, ако трябваше да излежа цялото наказание от 22 месеца зад решетките. Не знам и дали бих имал силата да продължа да бягам от системата на страха.

Страхът - това беше спойката, който удържаше диктатурата. Голямата маса от хора се напасваха към правилата на властващата политическа система. Ставаха поддръжници. Демонстрациите на преданост към партията бяха ежедневие, както миенето на зъби. Навсякъде - в училищата, в университетите, в предприятията. Общоприетата формула гласеше: нещата просто стоят така. Дипломни работи, докторати и дори ученически съчинения се украсяваха с цитати от председателя на Държавния съвет Ерих Хонекер. Внушаваше се, че така трябва. Да се напаснеш, въпреки че всъщност си против. Да одобриш кандидатите на Националния фронт (формално обединение на всички партии и масови организации в ГДР - бел. прев.), въпреки че въобще не искаш да ги избереш. Най-важното - да не се набиваш на очи. Защото това може да ти донесе неприятности.

Отговорност за собственото поведение

Но дори в ГДР всеки можеше да вземе малък къс свобода, без да плати твърде висока цена. Не струваше живота, ако се обявиш против, ако възроптаеш. Струваше само благополучието, а често дори и по-малко. Да се нагодиш или да възразиш - няма общовалиден морален критерий за тази дилема в една диктатура. Принудите или привидните принуди, в които се намираха хората, се оценяват най-вече лично. Въпросът за собственото поведение е въпрос на ценности, на приличие и съвест.

22 години след края на Берлинската стена: Роланд Ян: Страхът беше спойката, удържаща диктату

Написано от Драгомир Иванов
Вторник, 15 Ноември 2011 18:08

[REDACTED]